

Het Evangelie naar Johannes

Het Evangelie naar Johannes heeft - vergeleken met de 3 synoptici - een universele boodschap. Dat is al direct af te lezen aan het begin, de verzen 1-4, dat veel gelijkenis vertoont met Genesis 1. Ook de aanwijzing van Jezus als *"het Lam van God, dat de zonde van de wereld wegneemt"*, de gelijkenis van de goede herder en de vele *"Ik ben"* uitspraken dragen hieraan bij. Als we gaan evangeliseren delen we juist dit evangelie uit, met als achterliggende gedachte dat het voor de heidenen/de volken is geschreven. Toch is het nog maar de vraag of dit klopt. In Galaten 2 : 9 schrijft Paulus: *"En toen Jakobus, Kefas en Johannes,(...) de mij gegeven genade erkenden, gaven zij mij en Barnabas de rechterhand van gemeenschap, opdat wij naar de heidenen en zij naar de besnedenen zouden gaan"*. M.a.w. Johannes is apostel voor zijn volksgenoten; in eerst instantie voor de bewoners van Israël, later ook voor Joden die in de diaspora wonen. Zijn Evangelie is blijkbaar niet (in de eerste plaats) voor ons geschreven! En dat heeft gevolgen voor de uitleg. Belangrijk voor goed begrip is dan hoe dit Evangelie is verstaan door de eerste hoorders.

N.B. In veel vertalingen wordt het Griekse 'Judaioi' weergegeven als 'Joden'. Beter is de vertaling 'Judeeërs' (zie bijv. de Naardense Bijbel). Het gaat hier n.l. over de bewoners van Judea, in het bijzonder worden er de religieuze leiders in Jeruzalem mee bedoeld. Pas in later tijd worden alle nazaten van aartsvader Jakob 'Joden' genoemd.

Lezen: Johannes 21 : 20 - 25

1. Enkele bijzondere kenmerken van het Evangelie naar Johannes:
 - a. Buiten Openbaring is er in het N.T. geen geschrift dat zo gedragen wordt door woorden uit de Thora en de Profeten als het Evangelie naar Johannes. Zie de vele verwijzingen naar het O.T. in bijv. (H)SV. (En ook het boek Openbaring is door Johannes geschreven)
 - b. De Evangeliën zijn niet bedoeld als een compleet historisch verslag van het leven en handelen van Jezus. Ook dat van Johannes niet; dat blijkt wel uit de tekst waarmee dit Evangelie afsluit. Al eerder (Johannes 20 : 30, 31) lezen we dat dit Evangelie geen volledigheid nastreeft. Toch is wel degelijk sprake van een gedetailleerde verslaglegging, meer dan in de andere 3. Deze plaatsen alles wat zij willen rapporteren in één jaar. Zij beschrijven één reis naar Jeruzalem. Daarom wordt door hen de tempelreiniging laat beschreven (Mattheüs 21, Markus 11, Lukas 19). Johannes daarentegen schrijft over alle drie de jaren van Jezus' openbare optreden. Daarin maakt Jezus meerdere reizen naar Jeruzalem. Johannes laat de tempelreiniging tijdens de eerste plaatsvinden; daardoor wordt deze al in Johannes 2 vermeld. Bovendien vertelt hij tot op de dag nauwkeurig over de gebeurtenissen van de eerste week en die in de laatste week van Jezus' optreden. Johannes blijkt een goede

Het Evangelie naar Johannes

bekende te zijn van de hogepriester: hij had een vrije entree tot diens paleis, is ook bekend met de naam van één van zijn slaven (Malchus). De andere evangelisten noemen deze niet. De detaillering is ook groot als het gaat om de plaatsen die Jezus bezoekt: Meer van Galilea, Tiberias, Bethsaïda, Kapernaüm, Nazareth, Kana, Bethanië, Efraïm, Sichar. Als hij het over Bethanië heeft wordt zelfs de afstand tot Jeruzalem vermeld, terwijl Lukas zich beperkt tot "Hij kwam in een zeker dorp". (Nu schreef Lukas met het oog op heidenen voor wie al die details minder interessant zijn).

- c. Als Johannes het over zichzelf heeft noemt hij niet zijn naam, maar schrijft over 'de discipel die Jezus liefhad'. Hier zit een familierelatie achter. Salome, de moeder van *"de zonen van Zebedeüs"*, is een zus van Maria, de moeder van Jezus. Hij en Johannes zijn dus neven. Dat maakt ook nog wat begrijpelijker, dat Salome voor haar zoons om belangrijke posten vraagt in het Koninkrijk. Familierelaties zijn – ook nu nog in het (Midden) Oosten zeer belangrijk. Mattheüs 4 : 13, Markus 2 : 1 en Johannes. 2 : 12 maken duidelijk, dat Maria met Jezus en zijn (half)broers in Kapernaüm is gaan wonen (na de dood van Jozef?); daar woonde Salome met haar gezin. Eerder was Johannes al discipel van Johannes de Doper geweest, ook een neef van hen beiden (Elisabeth is tante van Maria).
 - d. In de tijd van Jezus is het Aramees de spreektaal. Het is opvallend hoeveel Aramese woorden in dit Evangelie staan, bv. Cephas, Gabbata, Rabbouni, Messias. Johannes is de enige evangelist die het woord Messias vermeldt (Johannes 4 : 25). Dat hij er de Griekse vertaling bij vermeldt laat zien, dat hij de Joden die in de diaspora wonen op het oog heeft. Zij zijn het Aramees niet machtig, maar spreken de wereldtaal van toen (Grieks).
2. De grote lijn in het Johannesevangelie. Wat Johannes laat zien is, dat zijn Meester van begin tot einde de volkomen regie heeft. Zelfs vanaf het kruis regelt hij onderdak voor zijn moeder. Hij is de Zoon van David, de Koning van Israël die zelf zijn leven aflegt. En dan komt daarin niet zozeer de gruwelijkheid van zijn lijden en sterven naar voren, daar vind je meer van in de andere Evangeliën, maar de heerlijkheid van God die daarin wordt geopenbaard. Zijn vernedering is tegelijk zijn glorieuze verhoging. N.B. De grote J.S. Bach heeft dit aangevoeld door zijn Mattheüspassion te laten beginnen met *"Kommt, Ihr Töchter, helft mir klagen"* en die van Johannes met *"Herr, unser Herrscher, dessen Ruhm in alle Landen herrlich ist"*. Al in Joh. 1 lezen we dat Nathanaël Jezus de Koning van Israël noemt. Dit wordt enthousiast herhaald bij de intocht in Jeruzalem (Joh. 12): *"Hosanna! Gezegend is Hij Die komt in de Naam van de Heere, de Koning van Israël"*. De weg die Johannes beschrijft, volgt de weg van feest naar feest: van Pesach (Johannes 2) naar *"een feest van de Joden"* (Johannes 5 : 1, Pinksterfeest?), naar Loofhuttenfeest en Chanoeka (Johannes 7 – 10), naar Pesach (Johannes 12 e.v.). Het is de weg die Israël eens ging van uittocht (Pesach in Egypte Exodus 12), doortocht (Loofhuttenfeest in de woestijn, Exodus 23 : 16) en intocht (Pesach in het land, bij de Jordaan, Jozua 5 : 10, 11). Johannes wil hiermee zijn eigen volk aanspreken, ook de Joden in de diaspora.

Het Evangelie naar Johannes

3. Verkondiging voor een bepaalde groep lezers/hoorders – (diaspora) Joden. Wat bijvoorbeeld alleen in het Johannesevangelie staat:

- een eigen en bijzondere proloog (m.o.m. een herschrijving van het begin van Genesis),
- het wonder van de bruiloft te Kana,
- de ontmoeting met de Samaritaanse vrouw,
- de ontmoeting met Maria van Magdala op de Paasmorgen.

Dit Evangelie heeft ook veel niet, bijvoorbeeld:

- de doop van Jezus,
- de verzoeking in de woestijn,
- het bezoeken van grensgebieden (Caesarea Filippi, Tyrus en Sidon); (Johannes laat Jezus uitsluitend in 'het Land' rondtrekken).

Het beschrijft de kruisiging veel soberder:

- Jezus draagt Zijn kruis alleen,
- geen spot en hoon bij het kruis,
- geen nadere aanduiding van de andere 2 gekruisigden als misdadigers,
- geen duisternis van 3 uur,
- weinig kruiswoorden,
- Jezus slaakt geen luide schreeuw,
- geen vermelding van het scheuren van het voorhangsel in de tempel en geen aardbeving.

4. Is het Evangelie naar Johannes anti-Joods? Dit wordt op basis van Johannes 8 : 44 *"U bent uit uw vader, de duivel"* wel gedacht. Maar in de uitleg hiervan wordt de minder juist vertaalde uitdrukking 'de Joden' te veel gegeneraliseerd. Hierdoor zouden alle Joden, inclusief de zeer velen in de diaspora, onder dit oordeel vallen. Jezus, die Zelf Jood is, voert met 'de Judoioi', de Joodse leiders te Jeruzalem, felle discussies. Daarin komen ook scheldwoorden voor, maar hebben geen anti-Joodse, laat staan antisemitische strekking.

N.B. Bovenstaande is grotendeels ontleend aan: Ds. Henk Poot, "Uittocht", het Evangelie van Johannes, 2020, uitgeverij Scholten, Zwolle